

Bilim Dili ve Türkçe

Nidai Sulhi ATMACA

*Bir yabancı dille elde edilen bilgi anadile mal
edilmedikçe, o dilin konuşulduğu ülkede gerçek
bir ilerleme, bir kalkınma gerçekleştirilemez.*

Melih Cevdet Anday

Batı ülkelerinde 16.yüzyıldan sonra bilim dili giderek Latince'den uzaklaşmış olsa bile, 20. yüzyılın ortalarına dek eski Yunanca ve Latince köklerden türetilmiş terimlerle dolu anlaşılması kolay olmayan bir bilim dili egemendi. Ülkemizde eskiden olduğu gibi, bugün de bilim dilinde yaygın bir yabancı sözcük ve terim düşkünlüğü ile birlikte, bilimsel yazılarda zor anlaşılır ya da anlaşılabilir olma eğilimi sık gözlenmektedir.

Dilimiz, bilim dili olmazsa, eksiklik Türkçenin değil, onu kullananlarındır (*Ömer Kuleli, Cumhuriyet Bilim Teknik, 12 Kasım 1988*).

Prof.Dr.M.Orhan Öztürk'e göre bu eğilimin kökeninde ruhsal açıdan anlamlı iki etken bulunmaktadır :

“Çocukta doğal olarak varolan özerk düşünme yetisinin baskılanması, gelişimin engellenmesi, büyüsel düşünceye yaslanma eğiliminin yaygınlığı, büyüün özü **inanca ve anlaşılabilirliğe** dayanır. En eski bilimlerden gökbilim, dirgerlik (hekimlik), kimya gibi bilim dalları eski çağlarda büyük oranda inanç ve büyücülük ile içiçeydi. Hekimlik yarı tanrısal bir meslekti. O çağların şamanı, büyücü hekimi, yıldız falcısı ya da kimyacı doğaüstü gücüyle aynı zamanda, anlaşılabilir, ulaşılamaz bir yetke (otorite) idi. Bilimsel düşüncenin, bilimin ve bilim dilinin o çağlardan beri geçirdiği aşamalar, inanca dayalı gizemci, büyüsel düşüncenin egemenliğinden, akla, sorgulamaya ve araştırmaya dayalı bilimsel düşünceye ulaşmanın uzun, zaman zaman da acıklı öyküsünü içerir. Büyük gelişmelere karşın, bilimde büyüsel düşüncenin tümünden silinemediğini gösteren birçok örnek verilebilir. Bir yabancı sözcük ya

Dr.Nidai Sulhi ATMACA
İç Hastalıkları ve Sindirim Hastalıkları Uzmanı - ANKARA

da terim neden bilimseldir de, tüm anlamını verebilen bir yerli sözcük bilimsel sayılmamaktadır ? Örneğin tıpta (**abdomen, aerofaji, anemi**) sözcükleri neden bilimseldir de (**karın, hava yutma, kansızlık**) sözcükleri değildir ? Bu sözcükler yabancı olmaları, anlaşılmalarmaları ve bir yetkeden öğrenilmiş olmaları nedeniyle, içerdikleri bilimsel anlamın dışında ve o anlamla ilgisi olmayan bir değer, yük taşımaktadırlar. Bilim dilinde süregelmekte olan anlaşılmaz olma ve yabancı terim, sözcük kullanma eğilimi yalnızca bilimdeki eğitim ve yazma alışkanlıklarına, yabancı dili iyi bilmemeye, dilde özensizliğe bağlanamaz. Eğitimin kendi kendisini anlaşılmalazlığa ve dilde özensizliğe sokmanın altında başka etkenler aramak gerekir.

Bilim dilinde anlaşılması güç, karmaşık dil kullanma eğiliminin, yabancı sözcük ve terimlere düşkünlüğün temelinde, büyük oranda, eski çağlardan kalma büyüsel düşünce yatmaktadır.

Bu hem sözcüğü seçen, kullanan, hem de onu aktaran, algılayan kişi için böyledir. Sözlerin, sözcüklerin büyülü gücü olabileceği inancı çok eski çağlardan beri vardır. Bir sözcüğe anlamının dışında bir güç, bir üstünlük sağlayan örnekler belki her dilde bulunabilir. Örneğin, toplumda çok yaygın olan “maşallah” sözcüğü güzel sağlıklı bir çocuğu göz değmesinden (nazardan) koruyabilir. Sözcüklere bu türden büyüsel güç yüklenmesi bireyin ve toplumun inançlarına bağlıdır, bilimsel düşünce ile bir ilgisi yoktur. Ama, bilimsel sözcüklere, terimlere içerdikleri anlamın dışında bir güç, bir yetki yüklenmesi bilimsel olarak nasıl açıklanabilir ?

Çağımızda , kimi bilim adamlarındaki büyüsel düşünceye dayanma eğiliminin altında yetersizlik ve güvensizlik duygularının bulunabileceğini bilmekte yarar vardır.

Hastalıklarla, ölümlle savaşılan tıp biliminde bu eğilimin izleri doğal olarak, başka bilim alanlarına göre, daha fazla görülebilmektedir (**Prof.Dr.Orhan Öztürk**) *Ülkemizde özgün bilim üretiminin kısıtlı olması nedeniyle bilim adamlarının yabancı kaynaklara bağımlı kaldıkları; bilgiyi, kavramları dışarıdan alarak öğrendikleri, yabancı bilim adamlarının öğretici konumda oldukları, bu nedenle onlardan öğrenilen bilgi ve kavramları aktarıırken yabancı bilim adamları gibi düşünmek, yazmak zorunda kaldıkları bir gerçektir.*

Ülkemizde bilimsel yayınlarda dili, anlatımı karışık, yabancı sözcük ve terimlerle dolu yazıların sık görülmesinin bir diğer temel nedeni özerk düşünme ve öğrenme yetisinin çocukluktan başlayarak baskılanmasıdır. Ülkenin en zeki ve çalışkan gençlerini toplayan üniversitelerde bile çoğunluğu soru sormayan, sınav korkusunun dışında özerk öğrenme merakı taşımayan, derslerde ve kitaplarda verilen bilgileri kendi özerk eleştiri, tartışma süzgecinden geçirmeyen, ezberci, aktarmacı, bir öğrenci - öğretici topluluğu oluşmuştur.

Kendi öz dilini başka dillerin egemenliğine bırakarak, eğitimden ve özellikle bilimsel düşünceden uzak tutulmuş bir toplumun uygarlık savaşımında yitirdiği yüzyılları düşünecek olursak, genç bilim adamlarının bir dil bilinci ile öz dillerine sarılmamalarını anlamak gerçekten güçtür.

Bilim adamlarımızın ve aydınlarımızın yabancı dil düşkünlüğünün ve bilgiyi yeterince özümsemeden aktarma eğiliminin altında başka **eğitimsel, tutumbilimsel, siyasal, özekinsel ve kişisel etkenler** de bulunabilir. Örneğin, son zamanlarda yaygınlaşan kısa ve kolay yoldan yapılan yayınlarla akademik yer edinebilmenin, bir bilim alanında ya da yabancı dilde iyi yetişmemiş olmaya bağlı yetersizlik ve aşağılık duygusunun, öğrenim ve araştırma için olanak yetersizliğinin, serbest pazar ekonomisindeki dil değerlerinin ve siyasal etkenlerin bu konuda önemli yerleri vardır.

Açık düşünmenin ve sindirerek öğrenmenin temeli anadile dayanır. Ülkemizde düşünsel yaşamın ve bilimin gelişmesi için en başta kendi dilimize değer verilmesi ve Türkçe'nin geniş olanaklarına güvenilmesi gerekir. Bilimdeki hızlı gelişmelere, yeni buluşlara ve kavramlara "yaşayan dil" görüşüyle ayak uydurulamaz. Ya olduğu gibi Batı dillerinden alacağız ve aktarmacı, öykünmeci kalacağız ya da Türkçe'nin geniş kaynaklarından yararlanarak özerk düşünme ve bilgi dağarcığımızı genişleteceğiz. Bu da, bilim adamının, öncelikle ve özellikle kendi dilinin gücüne inanması ile olabilir. Bilim adamlarımız kendi dillerini kullandıkça, bilgi ve kavramlar daha açıklık kazanacak, daha kolayca özümsenebilecek, onların dünyaları genişleyecektir. Wittgenstein'in dediği gibi "**unutmayalım ki dünyamızın sınırlarını dilimiz çizer**". Belki de böylelikle, yetkeci eğitimin anlamadan ezberleten kalıplarından ve büyüsel düşünceye yol açan yetersizlik duygularından kurtulabiliriz.

Günümüzde, örneğin İngilizce tıp dergilerinde bile karmaşık, anlaşılması güç dil kullanma eğiliminden yakından yazılar çıkmakta ve bilim dilini yalınlaştırmak için öneriler sıralanmaktadır (Crishton M.1975, Gregory MW.1992). Çoğu yeni buluşların ve bilimsel gelişmelerin gerçekleştirildiği Batı ülkelerinde, artık geçen yüzyılda olduğu gibi, terimler Latince ve Yunanca köklerden türetilmemektedir. Bu ülkelerin bilim adamları, anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla, yeni buluşları için daha çok kendi öz dillerinden, günlük halk dilinden sözcükler alarak bunlara terim niteliği kazandırmaktadırlar. Tıpta, biyolojik bilimlerde, fizikte, kimyada, uzaybiliminde, bilgisayar dilinde artık bir çocuğun anlayabileceği dilden terimler üretilmektedir. Giderek, bilim dili ile halkın konuştuğu dil birbirine yakınlaşmakta ve "**evrensel bilim dili**" görüşü de geçerliliğini yitirmektedir. Böylece, bilim adamının eski çağlardan kalma, dili ve uygulamaları ile gizemci olan dokunulmazlığı, anlaşılabilirliği ortadan kalkmaktadır.

Bilimi ve dini latince anlatmaktan kurtulduktan sonra Avrupalılar tek tek kendi dillerini geliştirdiler, zenginleştirdiler. Batılı dillere nasıp olan bu şans, yüzyıllar boyu bilimi Arapça ile öğrenen, dini bugüne kadar Arapça kalmış Türklerin diline verilmedi, verilmiyor. Yetenekli çocuklarımıza bilimi bugün İngilizce ile öğretiyoruz. Dinimizin dilini nerdeyse hiçbirimiz hala anlamıyor.

Günümüzde İngilizce merakı öyle aşırıdır ki, bilimsel araştırmalarda, ya da bilim adamı olmada bile yabancı dil engeliyle karşılaşmaktadır. Halbuki bilimsel kariyer, o alanda çalışmakla ve bilimsel gerçekleri bulmakla mümkün olur. Dünyada yayınlanmış o alandaki eserlerden yararlanmak da o dili çok iyi bilen çevirmenlerin bilim adamına yapacağı katkılarla olabilir.

Çünkü yabancı dil öğrenmekle meşgul olan bilim adamı, kendi alanı ile ilgili bilimsel konulara yeterince zaman ayıramamaktadır. Ülkemizde yabancı dil bilen, filoloji mezunları bilimsel kariyer yapmakta; yabancı dili iyi bilen, fakat eğitimi, tarihi, coğrafyayı v.b. bilmeyen eğitim ve tarih profesörleri, coğrafya doçentleri çoğalmaktadır. Bir İngilizce okutmanı ya da filolog, hiç okulla, milli eğitimle tanışmadan, ülkemizin gerçek eğitim ortamlarını bilmeden; yabancı dil bilgisinin verdiği üstünlükle, çevirdiği birkaç makale ve kitap ile eğitim profesörü oluvermektedir.

Bilimde yabancı dil tekeline son vermek için çalışmalar yapılmalıdır. Artık ağıçi(internet) yoluyla bilim adamları istedikleri belge, kitap ya da makaleleri iletebilmeli ve bunları da dil uzmanlarına çevirtibilmelidirler. Böyle bir durumda daha sağlıklı bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır.

Bilim adamlarına ille de kendi dilinin dışında ve dünyada tanınmış dergilerde makale yayınlarsan profesör olursun diyen bizim gibi bir başka ülke nadir bulunur. Amerikalı bir profesöre bir toplantıda sorduk:

- *Sizde de böyle bir başka dili bilme zorunluluğu var mıdır? Bize çok ilginç bir cümle kullandı ve dedi ki:*
- *Hayır, biz niçin başka bir dil öğrenelim, herkes bizim dilimizi öğrensin, Amerikalı olmak bir ayrıcalıktır.*

Şimdi bizde bir bilim adamı kalkıp diyecek ki;

- *Ey millet! Türkçemize önem verelim...Türk olmak bir ayrıcalıktır. İngilizceyi bırakın, bu yolla ulusal yararlarımız, özekinsel değerlerimiz kaybettirilmek isteniyor. Türk milleti yok edilmek isteniyor. Türkçe ile de bilim yapmamız olasıdır.*

Buna kimse itibar etmediği gibi; ya bu bilim adamını tefe koyup çalarlar ya da İngiliz, Amerikan yandaşı bilim adamları tarafından dışlanır

Yazık ! Bilimde, fende, tıpta, gökbilimde yüzyıllarca Avrupa ve tüm dünyaya örnek olmuş Türk bilim adamlarının torunları bugün yabancı dil sınavından 60 puan alıp doktora yapamıyor, 70 puan alıp doçent olamıyorlar. Bu engeli aşanların büyük çoğunluğu da doğru dürüst İngilizce cümle kuramazlar, çeviri yapamazlar. Ayrıca doçentlik için “Science Citation Index” SCI’da adı geçen dergilerde yayın yapma zorunluluğu var. Bu yayın yapma zorunluluğu ile **“ülkemin stratejik bilgilerinin yurtdışına kaçırılması yasallaştırılmıştır”**. Kimse bunun farkında mı ?

Başka bir uygarlık çevresine giren yüksek sınıfın, yöneticilerin, bilginlerin Türkçe’yi hor görmeleri, onu yetersiz bulmaları, çağlar boyu hep görülmüştür. Bir imparatorluk dili olan Osmanlıca’nın içinde sığıntı gibi yaşayan, horlanan Türkçe, ancak halk ağzında ve halk ozanlarının dilinde kendine yer, sığınak bulmuş, yaşamını sürdürmüştür.

Bazı aydın geçinenler, düşünmeyi sevmedikleri gibi anadillerini de pek sevmezler. Sözcüğün Türkçe’ sini aramak, bulmak ve kullanmak çabasında değillerdir. Dilini doğru dürüst kullanamayan insanın, doğru mantıklı, kapsamlı düşündüğüne inanmak mümkün değildir. Çünkü düşünmeyi de biçimlendiren dildir. Hiç kimse dil olmadan düşünemez. Derin düşünceleri varmış da, bunları bir türlü anlatamıyormuş gibi iki sözün arasına İngilizce ve Fransızca sözcükler sıkıştırırlar, genellikle **“- miş gibi yapanlar”**dır. Düşünüyor-muş gibi yaparlar, anlatamıyor-muş gibi yaparlar. Yoksa gerçekten düşünüyor olsalar, anadilleriyle düşündükleri bir gerçeği, niye yabancı sözcüklerle anlatmaya kalksınlar. Yoksa onların bildiği anadilleri düşünmelerine yetmiyor mu? Dilin düşünmeye bile yetmeyecek boyutlara indirilmesinde en büyük günahın kendilerinde olduğunun farkında mıdır? Ana dilinden ayrı düşen, dilini yitirmiş gibidir.

Nasıl bir zamanlar terkipli konuşmak, süslü yazmak, lügat paralamak marifet sayılmışsa, bugün de bazı yabancı kelimeleri, Türkçeleri olduğu halde olur olmaz kullanma özentisi vardır. Tıp fakültelerimizin birinde bir öğretim üyesinin öğrencilerine, burnu kanayan bir hastaya tanı korkun “burun kanaması” demeyip, “Epistaxis” diye öğüt vermesi bunun bir yansımasıdır (*Cumhuriyet Bilim Teknik.23 mart 1996*). Bunun gibi,hukuk dilindeki Osmanlıca terim ve sözcüklerin Türkçeleştirilmesi konusu tartışılırken bir hukuk adamının mizahla da karışık olsa, **“Sen de diyorsun ? Halk her şeyi anlarsa, biz açımızdan ölürüz”** demesi de yabancı kökenli terimler kullanmada direnmenin nedenlerinden birine ışık tutmaktadır (*M.Uğurlu, Hukuk Dilinin Türkçeleştirilmesi, Çağdaş Türk Dili,132, S.7*). Bu da

kimlik, kişilik yoksunluğunu gösterir. Her dilde başka dillerden alınma sözcüklerin bulunduğu ,başka toplumların kavramlarının var olduğu görülür. Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir toplumun başka toplumlarla hiç ilişkisi bulunmaması demektir. Böyle bir durum günümüzde olanaksızdır. Ancak bir dile, yabancı dillerin etkisi aşırı ölçüde olursa, bunun sonucunda dil, kendi benliğini yavaş yavaş yitirir. Yabancılaşma temel söz varlığına kadar inerek, dilin pek çok kavramının kendi öğeleriyle anlatılmasına, yeni kavramların anlatım bulmasına, eğitim ve öğretimin anadiliyle gerçekleştirilmesine engel olur.

Bilimde, sanatlarda, teknikte boyuna yeni gereçler, yeni kavramlar çıkıyor ortaya; gereçleri, kavramları bulanlar, kendi dillerinden yarattıkları sözcükleri, terimleri dünyaya sürüyorlar. Biz hep başkalarının buldukları bu adları mı kullanacağız ? Asıl o zaman dilimiz “Babil Kulesi” masalındaki duruma dönmez mi ? Anadilimizin işlerliğini gösteren yeni sözcükler yaratma işini küçük görenler, eğer Türkçe’ye saygısız değillerse, bir iyi niyet bunu anlayıp benimsemelerine yeter. Herhangi dilin bir bilim ve özekin dili olabilmesi için öncelikle o dilin yalnız toplumsal ölçülerde değil uluslararası düzeyde bilim, uygulamayı ve evrensel özekinin içerdiği terim ve kavramları karşılayacak söz dağarcığına sahip olması gerekir. Çünkü bilim bir yönüyle terimler sorunu demektir. Hiçbir dil kendiliğinden bu düzeye ulaşamayacağına göre de dillerin boyuna işlenmesi, bilimsel ve uygulamalı bulgular sonucunda ortaya çıkan terimlere karşılık bulunması gerekir.

Geçmişte dilimizi dolduran Arapça gibi, bugün Batı dillerinden gelme sözcüklerin akınına uğramış bulunuyoruz. Bunların karşısında ilgisiz kalmamız doğru olur mu ? Oysa, dilimizin köklerini, eklerini işleterek yeni gereksemeleri pek güzel karşılayabiliriz. Yeni sözcükler türetmezsek, düşüncede nasıl ilerleyebiliriz ? Türkçe, yapısı ve zengin geçmişi göz önünde tutulursa, hiçbir yabancı dilin yardımına el açacak bir dil değildir.

Özellikle aydının, düşünürün dilini, yabancı bir dil öğrenir gibi incelemesi, evde-sokakta öğrendikleri ile yetinmemesi gerekir. Türkçe’de görülen birtakım anlaşmazlıkların başlıca kaynağı evde öğrenilenle yetinmedir. İşte yabancı sözcüklere gerek duymanın tabanında yatan gerçek budur; işin kolayına kaçmak!

Bilimi oluşturan bilgi birikimi ile dil arasındaki ilişki çok önemli olduğu gibi, dille düşünce ve yaratıcı uygulama arasındaki ilişki de çok güçlüdür.

Bir dili konuşan kimse, gereksediği aracı yapamıyorsa, başkalarından aktarıyorsa, onun adını da türetemiyor, çokluk. Bir aracı kullanan kişi, onu bir yabancı ele gerek duymadan yapabiliyorsa, ona kendi dilinden ad bulmakta da güçlük çekmez. Bir dille konuşup yazmak

o dili bilmek değildir. Önemli olan o dille düşünmek, üretmek, düşünsel bir alan yaratabilmektir. Soyut varlıklar üretemeyen bir topluluğun dilinde soyutu yansıtan kavramın yeri yoktur. Sözcük dağarcıklarının kısıtlı olması nedeniyle anlatımda güçlük çekenler çoğunlukla “şey” sözcüğüne sığırırlar.

Dil, ortak dünyamızdaki nesnelere işaretleri, bilgilerimizi içlerine döktüğümüz kalıpların bir dizgesidir. Bilgilerimiz ancak dil şeklini aldıktan sonra, hem kalan hem de başkalarına bildirilebilen bir nitelik kazanırlar. İmdi, bilgilerimizi taşıyan dil kalıpları ne kadar ışıklı ve aydınlık, ne kadar anlaşılır olurlarsa, bunların başkalarına iletilmeleri başkalarının kavranmaları da o kadar kolay olur. Yabancı sözler, hiçbir zaman, ana sütünü emer gibi benimsediğimiz anadili gibi anlaşılır ve kavranılır olamazlar, bunları anlamak için ayrı bir eğitim zahmetine katlanmak gerekir. Yabancı sözler kökleriyle aydınlatılmazsa, o zaman da bunlar ezberle öğrenilmiş olur. Türkçenin yapısal ya da sözsöz yetersizliğinden çok, ilk ve orta öğrenimleri sırasında anadilleri Türkçeyi yeterli düzeyde öğrenmemiş, sözlük, dilbilgisi gibi kaynaklara başvurma alışkanlığı edinmemiş bir kimseden, kendi yanlısının ayırında varabilmesi için bilimsel kuşunun gerektirdiği incelik ve yetkinlik duygusunu sonradan edinebilmiş olması beklenemez.

Bugün Türkiye’deki tıp dilinin içinde bulunduğu dil sorunu, İlköğretimden Üniversiteye kadar, ortak bir Türkçe tıp bilim dilinin oluşturulması sorunudur. Cumhuriyetin kuruluşundanberi devam eden tıp eğitiminde veya ondan önceki orta öğretimde Latince okutulmadığı için, Latince’ye dayalı bu eğitim ezber eğitimidir. Ezberle öğrenmek de, belleği bulandırır, bilincin işlemlerini aksatır. Leibniz, haklı olarak “Dil zihnin aynasıdır” demiştir. Dil, bir yandan belleğin bir anlatma aracı, öbür yandan da bilinci yönlendiren bir şeydir. Dil, kalıplarını hazır bulduğumuz için, bunların içinde gizli olan eseme (mantık) belleğimize biçim verir. Bu kalıplar açık, aydınlık ve anlaşılır ise, belleğimiz de açık ve aydınlık olarak işler.

“Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri ve yalnız halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekimliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz. O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, büyü olur.”

Dr.Ceyhan Atif Kansu

Oysa bugünkü tıp dili, bilgilerin ve düşüncelerin gerektiği gibi anlatılıp yazılabildiği Türkçe bir dil değildir. Bugünün dirgeri, anlamını ve Türkçe’sini dahi açık olarak bilmediği, ancak

yarım yamalak sezdiği bir yığın yabancı sözü ezbere kullanmaktadır. Onun okuduğu ve taklit ederek kullandığı dilde, doğrudan doğruya yaşadığı anadilinin öz değerleri, yer yer, "dır, değildir, etmek, yapmak, kılmak..." gibi sadece yabancı sözlerin kimildamasına yardım etmekten ileriye geçemeyen bir "Harç" rolünü oynamaktadır.

Türkiye'deki orta öğretim kurumlarının kaymağını oluşturan gençler, tıp fakültelerimizde, kökenini bilmedikleri, kendilerine hiçbirşeyi çağrıştırmayan yüzlerce, binlerce yabancı sözcüğü belleklerine yerleştirebilmek için olağanüstü yıpratıcı bir çaba göstermek durumunda kalmakta, zaten çok yorucu olan tıp öğretiminin yükü bu yüzden daha da ağırlaşmaktadır. Bu durumda hekimlik (dirgerlik) dilinin Türkçeleştirilmesi, artık yalnız ulusal onuru zedelemekten de geri kalmayan çirkin bir kargaşayı ortadan kaldırıp, ulusal dili egemen kılmak bakımından değil, anlayıp öğrenmeyi kolaylaştırmak bakımından da kaçınılmaz bir zorunluluktur. Türkçe köklerden, Türkçe ekler kullanarak türetilecek, kavramların anlamını da açıklayıcı nitelikteki tıp bilimi özleri, gerçekten uluslararası nitelik taşıyan Latince'leriyle birlikte sunulduğunda tıp öğreniminin yepyeni bir ruh, yepyeni bir görünüm kazanacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Bir yayılma halinde ve bazen kendi kural ve imlalarıyla Türk tıp diline girmekte olan yeni sözcüklerin dilimizi zenginleştireceği ileri sürülemez. Bu tür kelimelerin belli bir ölçüyü aşması, dilin önünü tıkamakta ve kendi imkanlarıyla gelişmesini önlemektedir. Osmanlı Türkçe'si döneminde bunun acı denemesi yaşanmıştır. Bugün o dönemi eleştiriyoruz. Aynı yanlıgıyı tekrarlamamalıyız. O gün de bugün de daha çok aydın dilinde gözlenen özentinin önüne geçilmelidir. Dirgerlerimiz Türkçe' de karşılıkları olan kelimeleri de ne yazık ki kullanıyorlar, hatta bazen onların Türkçe'de bir karşılığı olabileceği dahi akıllarına gelmiyor.

Bir zamanlar nasıl atalarımız olur olmaz Arapça ve Farsça sözlerle doldurmuştu güzel dilimizi. Şimdi de alabildiğince Batı dillerinden, özellikle İngilizce'den sözler kullanmak moda oldu tıp dilimizde. *İngilizce konuşurken Türkçe sözler katın bakalım ne olacak ? Hiç denediniz mi ? Hatırlamadığınız bir İngilizce veya Fransızca sözcüğün yerine Türkçe bir kelime koyabilir misiniz? Peki Türkçe konuşurken neden hep bunu yapıp duruyoruz ? Neyi kanıt ediyoruz ? Yabancı dil bildiğimizi mi ? Ne kadar bilgili olduğumuzu mu ? Yoksa ulusçuluk ve dil bilincinden ne kadar yoksun olduğumuzu mu ?* **"Kamusa uzanan eller namusa uzanır, dil de bir ulusun namusudur "** diyen Cemil Meriç'in "Batı'nın Yeniçerisi" diye söz ettiği bu sözde aydınların hakim olduğu memleketlerden biri oldu Türkiyemiz !

Tıp dilini,kendi öz malımız olan,doğrudan doğruya yaşayıp anladığımız değerlerden kurmak, sözün dar anlamıyla Anadilimiz Türkçe ile konuşmak lazımdır.

Yabancı sözlere o dillerin imlasıyla yazmak ise vazgeçilmez bir tutum. Bu yüzden de o sözlere birçok kişi tarafından değişik söyleniyor ve Türkçeye bu şekilde giriyor. Bunun için yabancı sözlere Türkçede okunduğu gibi yazılması gerekir.

Üniversite öğretim üyeliğine hazırlanan bir genç meslekdaşım, adı ulusal fakat dili yoz, XV.ci Gastroenteroloji Kurultayında sunduğu çalışmasında ilacın temizlenme dönemi yerine **“İlacın washout dönemi”**, infüzyonu yerine **infizyonu**, TGD Ankara Şubesi'nin 28.02.1998 2 ci aylık toplantısında gaita yerine **gayta**, kanama yerine **bulaş**, malinyite yerine **malinite** ve ayrıca Türk Dil Kurumunun sözlüğünde mevcut olmayan **“Tariflemek”** kullanmış ve TGD'nin yayınladığı **“İŞTE HELİCOBACTER PYLORİ”** kitabının 54 sayfa,13 satırında; **“Mide mukozasının histolojisi ile endoskopik görünümde sıklıkla korale değildir.”** cümlesinde hem düşüklük vardır ve hem de korale sözcüğü İngilizce ve Fransızca sözlüklerde mevcut değildir.

Türkiye Sağlık ve Tedavi Vakfı Tıp Merkezi Hastanesi'nden hastalara verilen kabızlık sıkıbesi listesinin başında konstipasyon yerine **“KONSTÜBASYON”** yazılmıştır.

Diğer toplumların dillerinden yapılan dış alıntılar, dilin ses ve yapı düzeninin çatlayıp kırılmasına, anlam örgüsünün dağılmasına yol açar. Dış alıntılar ve özellikle özentiler alıntıların fazlalığı, Osmanlıca'da olduğu gibi **“Melez dil veya Türkilizce”** 'yi ortaya çıkarır. Osmanlı aydını, annesinden **mader** (Farsça), babasından **peder** (Farsça), oğlundan **mahdum** (Arapça), kızından **kerime** (Arapça) sözcükleriyle söz ediyor, gözümün nuru yerine **nur-i aynim** diyor, **gözünüz aydın** için de **dideler ruşen** kalıbını kullanıyordu. Yabancı dil tutkunluğu nedeniyle kimi zaman Türkçe adlar, sanlar bile yabancılaştırılıyordu. İstanbul'daki **Küçükçekmece** yer adı **Cekmece-i sagir**, **Büyükçekmece** ise **Cekmece-i kebir** olarak söyleniyordu. Buna karşın, kişi, toplumsal kurum ve grup ve şivelerden yapılan iç alıntılar bir dilin hayat damarlarıdır. Toplumun alıcı ve öğrenci olmaktan kurtulup, verici ve öğretici duruma yükselmesi, yabancı alıntılara karşı direnmenin bir yolu olarak görünmektedir. Öğretecek çok şeyi olana kişi ve topluluklar, kendilerinden daha az şey bilenlere her zaman birşeyler öğretirler. Öğrenenler de, dillerine giren sözcükleri melezleştirerek veya aynen alarak, yahut ta yanlış çevirerek kendi dillerini sürekli kirletirler. Tıp dilini, kendi öz malımız olan, doğrudan doğruya yaşayıp anladığımız değerlerden kurmak, sözün dar anlamıyla Anadilimiz Türkçe ile konuşmak lazımdır. Türk dili buna yeterlidir

Atatürk diyor ki (1933) : **“Kati olarak bilinmelidir ki Türk ulusunun ulusal dili ve ulusal benliği bütün hayatında hakim ve esas olacaktır.”** Bütün hayattan kasıt ; siyaset, hukuk, din, teknik, bilim, eğitim, sanat, özeğin, yazın ve yaşamın her yüzüdür.

Anadilimizle düşünüp yaratmak varken, en seçkin beyinler niçin iki ayrı dilde düşünmeye sevk edilerek, verimsiz kılınır ? İki musluğu birden su boşaltan çeşme örneği, suyun gücü niye kesilir?

Dil nerede gelişmişse, orada bütün bilgi kollarında sivrilmiş insanlar da yetişmiştir. Zekaca yükselmiş uluslar dillerini de iyi kullanırlar. Buna örnek olarak Grekler, Romalılar ve Araplar gösterilebilir. Dilin, bizim kendisini kullanmamız dışında ayrıca bir varlığı yoktur. Biz onu nasıl kullanırsak o da öyle olur ; ona ilgi duyup seversek o da gelişir, serpilir ;Yok, ilgisiz kalırsak o da kavruk ve cılız kalır. O zaman biz de onun açık bıraktığı yeri yabancı dil unsurları ile doldurmak zorunda kalırız. Bu da düşünce yaşantımız için bir kazanç olmaz; çünkü zekamız, düşüncemiz ancak anadilimizdeki anlaşılır kavramlarla yapıcı olarak çalışabilir. Anadili bilinci olmadan, herhangi bir bilim dalında, yüzeysel bir yabancı dil bilgisi aracılığıyla kazanılmış bilgiler, ülke özeğine özümlememektedir.

*Dışarı çıkmış sayılmaz
Yabancı dil bilen
O dilde vardığı yeri
Anadilinde söyleyemezse*

**Fazıl Hüsnü Dağlarca
(Sığmazlık Gerçeği)**

Yüksek öğretimde, özellikle tıpta gerekli olan, Türkçe bilincini unutturmayacak, yabancı diller aracılığıyla kazanılan bilgilerin Türkçeye dönüşümünü yapmaktır. Bu dönüşüm, üniversite öğretim üyelerinin, kendi bilim dallarında yararlandıkları yabancı bilgi kaynaklarını, hem derslerinde hem de araştırmalarında sık sık açıklamalarıyla, öğrencileri bilginin kaynağına gitmeye özendirmeleriyle olur. Bu gereksinmeye yöneltilmemiş, Türkçe’de çağdaş bilginin uluslararası kaynakların tanınmasıyla Türkçe üretilebileceğini örnekleriyle görmemiş tıp öğrencisi, içinde yaşadığı toplumun düşünce ve bilgi lokomotifinin olması gereken üniversiteden bilgi çağını yakalayamadan, evrensel özelele birleşmeden mezun oluyorsa, bunun sorumlusu Türkçeye aktarılamayan ve Türkçe konuşamayan tıp eğitimidir. “Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak için” bir toplumun kendi kimliğinden vazgeçmesi gerekmez. Yer yüzünde bu yolda başarı kazanmış ulus yoktur. Tersine, gelişmiş ulusların tümü, kendi kimliğini tanıyıp uygarlık yolunda gelişmenin gerektirdiği değişiklikleri, kendi anadillerine dayanarak gerçekleştirmişlerdir. Bir dilin sağlığı her şeyden önce, bu dili anadili olarak konuşan bağımsız bir ülkede öğretim, bilim ve yönetim dili olarak kullanılmasıyla ölçülür. Kendi anadilini bir bilim, öğretim ve yönetim dili olarak kullanmayı başaramayan, bunun sürekliliğini sağlayamayan bir ulusun sağlıklı olduğunu düşünebilmek

güçtür. Bilgi kuvvettir ama, bilinen her bilgi kuvvet değildir. Kimsenin bilmediğini biliyorsan o zaman kuvvetlisin, yoksa herkesin bildiği bilgi kuvvet değildir. Batı'da bir ürünün maliyeti içinde bilginin payı % 75'i buluyor. Geri kalan % 25 de işçilik, ham madde ve enerji oluyor. Bilgiyi insan ürettiği için de birey ve onun eğitimi önem kazanıyor.

Tıp terimlerini Türkçe köklerden türetmek, Türkçe'nin zengin bir uygulama ve özeğin dili olacağına ve Türkçe'nin bunu başaracağına inanmak ve bu inancı dinç olarak ayakta tutup tutmamaya bağlıdır. Yabancı tilciklerle dolan dil özbenliğini yitirir ve yaratma gücü kalmaz. Bu yabancı tilcikler, Türk aydınının tarihi diyebileceğimiz bir alışkanlığından rahatça yararlanıp Türk dili yatağını devamlı kirletmektedirler.

Yüzyıllarca anadilini özeğin dili olarak kullanmamış bir topluluğun okur-yazarları, kendi dil değerleriyle olgun bir özeğin dili kurulabileceğine inanmamaktadır. Bu inanmama, bu kendine güvenmeme bugünkü Türk aydınının geçmişten yüklediği köstekleyici bir iç-düğümüdür. Halbuki her dil, bu dili kullanan sayısız kuşakların emekleriyle örülmüştür. Türkçe ilk kez kendi öz olanaklarıyla bilim dili olmak yoluna Atatürk'ün Dil devrimi ile girmiştir. Tarihimizde kendisine gerçekten Türkçe diyebileceğimiz bilim dili Cumhuriyet döneminin bir ürünüdür. Bu dönemde Türkçe bir bilim dili olarak kurulurken, ilkece anadilimizin öz değerlerinden yararlanılmıştır. Bilgiyi taşıyan da yayan da dildir. Bir dil ne kadar anlaşılır olursa, bu görevlerini o kadar iyi yerine getirir. Anadili herkeste bir temel olarak mevcut olduğundan, bu temelden oluşturulacak kavramlar düzenine yükselmek de kolaydır. Dil insana bilgileri ne kadar kolay aktarabilirse, o da bilgileri o kadar kolay kavrayıp benimser. Bu kolaylık da ancak anadilde vardır. Onun için, aydınlanma yoluna giren toplumlar (örneğin Almanca) özeğin dillerini hep anadili temeli üzerine oluşturmuşlardır. Ulusların ölmezliği, kimliğini koruduğu anadilinden ; dilin ölmezliği, ulusun anadiline titizliğindedir. Dillerini yitiren ulusların özeğinleri kağşar, aralarındaki duygu, düşünce, özlem, dünyaya bakışın ortak paydası çözümlür, o ulus tarihin karanlığına gömülür. Anadilimiz, ulusal varlığımızın omurgasıdır. Odur, tarihin derinliklerinden bugüne, bizi taşıyan.

Yabancı dillerden devşirdiği malzemeyle yapma bir kast dili kurmuş olan bugünkü tıp dilimiz, anadili Türkçeden çok fakirdir. Türk hekimleri, eğer isterlerse, konularını anadilleriyle işleyebilirler veya en azından Türkçe karşılıklarını kullanmasalar da, bilmek zorundadırlar. Bunun için anadilimiz güçsüzdür denemez, eksik olan sadece istektir, istençdir. Alman Leibniz'e göre "**Halk diliyle anlatılamıyacak hiçbir şey yoktur**". Türk dili tıp ile ilgili sözcüklerde, öteki dillerin kiskanacağı kadar zengin ve çok yanlıdır. Yabancı sözleri karıştırmadan dilimizi kullandığımızda, bu dil gerçekten doğru olanı anlatır ve bir anlamı

olmayan boş düşünceleri ise dile getirmez. Bununla beraber, yabancı sözlere konusunda tam bir özleşmeden yana değiliz. Sonuna kadar gitmek isteyen bir özleşirmeciliğin başarılı olamayacağı görülmüştür. Güzel ve yerinde olan yabancı bir sözü kullanmak bir suç değildir. Yoksa anlatım zayıflar.

Buna karşın, başka dillerin sözleri, kuralları, içine karıştığı dille bir birlik, bir bütünlük kuramaz. Bu yüzden bir dil, başka bir dilden içine karışan sözleri ve kuralları atmadıkça, kendi birliğini ve bütünlüğünü kuramaz. Bir dil, başka bir dilden söz almakla zenginleşmez. Tam tersine, başka dilden 1 söz alan dil, kendinden 1 söz yitirmiş demektir.

Tıp dilinin Türkçeye dönüşünden, yabancı sözcüklerden arınmış ve halk dilinden üretilmiş tilciklerden bir anlaşmazlık doğduğu savı ileri sürülürse, bunun utancı, bunu istemeyenlere, karşı duranlara düşer. Bu savın, ya isteğin ne denli şaşırtıcı ve utandırıcı olduğuna başka bir kanıt da istemez.

Günümüzde Türkçe tıp dilinin olumsuz yönde kullanılması ve **“Dil Kirliliği”, “Dil Yozlaşması”** meydana gelmesi, Türk tıp dilinde bir ara dilin oluşmasına neden olan, yabancı dilin özelliklerini taşıyan **“Çeviri Türkçe”** den kaynaklanmaktadır. Tıp dilinde özleşmenin en belirgin olduğu alanlardan biri de çeviridir. Çeviri bir bakıma dili, dolaylı olarak da özleşmeyi zorlar. Dil çeviri yoluyla yeni kavramlar kazanır. Yeni gereksinimler yeni kavramları, yeni kavramlar da yeni sözcükleri doğurur.

Yabancı kavramlar ve düşünce yükü Türkçeye çeviriyle aktarılır. Bütün öğretim üyeleri, asistan ve yabancı dili olan dirgerlerin yaptıkları çevirilerde ne yazık ki, Türkçe karşılıklarının bilinmemesinden kaynaklanan yabancı sözcükleri aynen kullanma alışkanlığı vardır. Bu alışkanlık, tarihimizde Osmanlı aydınlarının Türkçeyi bırakıp yabancı dilde yazma alışkanlıklarının tekrarı gibidir. Türk insanı bugün hala ibadetini anadiliyle değil Arapça ile yapıyorsa, bilim de kendi anadiliyle değil, çoğu İngilizce olan yabancı dille yapmaktadır.

Bilim, kavramlarla kurulan soyut bir sistemdir. Nerede bilim varsa, orada mutlaka bilimin de dili vardır. Dilsiz bilim olamaz ve olmamıştır. Türkçe, Batı dilleri gibi kendinden önce var olan başka bir dilden türememiştir. Dünyanın en eski dillerinden biridir. İngilizce ise, yazımı ve ses iletimi arasındaki aykırılık bakımından en büyük tutarsızlık gösteren ve 5 dilin karışımı bir dildir. Konuşur gibi yazmak imkansızdır, ama giderek yazıldığı gibi konuşmak mümkündür.

Türk tıp bilimi, Türkçe bir bilim diliyle beraber varolmalıdır. Bir toplumun kendine güvenmesinin ilk kuralı da diline sahip çıkmasıdır. Düşünce ile dil, düşünce ile üretim ve yaratıcılık arasındaki bağı kurmadan, üretici olmadan, ürettiğini adlandırmadan yol

alınmaz. Türkçe öğretilmeyen tıp yanında, yabancı dilde öğretilmek üzere İngilizce öğretim yapan tıp fakülteleri açıldı. Öğretim izlenceleri, ayrı bir ders yoluyla öğretilmeyen yabancı dile kurban edildi.

Vaktiyle tıp bilimini Latince, Fransızca, sonra da “**Lisanı Arab-i var iken Frenkçeye ne lüzum var?**” diyerek Arapça okutan medrese kafaları ve şimdi de yabancı bir dilde yapmaya çalışan Türk tıbbi bilim adamlarının Türkiye’de neler üretebildiklerine bakarsanız mutsuz olursunuz.

Yabancı dille öğretim, bir dilsizleme oyunudur. Öyle bir öğrenime giren öğrenciler, yabancı dildeki incelikleri yakalayamadıkları gibi, Türkçe incelikleri de kaçırlar. Bunun sonucunda geriye kitabına uydurmak kalır. Anadilimizin bile efendisi olamadığımıza göre, kim bir yabancı dili tam bildiğini ileri sürebilir ? Yabancı dilde eğitimin yapıldığı dile karşılık, Türkçe’nin ikinci sırada bırakılması, öğrencilerin anadiline önem vermeye gerek olmadığı duygusunu uyandırdığı gibi, kendilerine yabancı dilde öğretilen konularda, Türkçe’lerini sözlü ve yazılı olarak geliştirmelerine olanak vermemektedir. Bunun ters etkileri özellikle yüksek öğretim düzeyinde görülmektedir.

Tıp bilim dilindeki yabancılaşmaya bir örnek olarak; Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisinde yayımlanan “*Gestasyonel Hipertansiyonda Maternal Plazma Prolaktin Değerleri*” konulu makalenin ilk özet bölümü şöyledir:

Maternal serum prolaktin konsantrasyonunun, gebelikte hipertansiyon gelişiminde rolü varsa ve bu rol vasküler reaktiviteyle ilişkiliyse; gestasyonel hipertansiyon olgularında maternal plazma prolaktin düzeylerinin normotensif gebelerinkinden düşük olması beklenebilir(2).

İstanbulda Euromed Görüntüleme ve Tanı Merkezinin 28.04.1998 tarihli rapor(bildirce)undan bir örnek :

Frontal (*alın*) resesler (*girintileri*) etmoid (*eleksi*) bülleler (*kabarcıklar*) **nedeniyle** minimal (*pek az*) daralmıştır. Frontal (*alın*) sinüslerin (*sinezlerin*) aerasyonu (*havalanması*) **tabiidir. Sağ** ünsinat (*kancamsı*) proses (*çıkıntı*) etmoid (*eleksi*)büllerle (*kabarcıklarla*) **devamlılık göstermektedir. Solda** ünsinat (*kancamsı*) proses (*çıkıntı*) doğal görünümde dir. Hiatus (*yarık*) semilunaris (*yarımaysı*), maksiler (*üstbükeç kemiği*) sinüs (*sinez*) ostiumları (*ağızları*), etmoid (*eleksi*) infundibulumlar (*ağızlıklar*), agger nasi (*burun sümükdoku kabartısı*) hücreleri ve etmoid (*eleksi*) bülleler (*kabarcıklar*) nedeniyle daralmıştır. Maksiler (*üstbükeç kemiği*) ve sfenoid (*kıskımsı*) sinüsler (*sinezler*) ile etmoid (*eleksi*) sellüllerin (*gözcüklerin*) aerasyonları (*havalanmaları*) normaldir (*düzdür*). Mukozal (*sümükdokusal*) kalınlaşma ve

koleksiyon (*toplanma*) izlenmedi. Sağ orta konkada (*boynuzcukda*) paradoks (*tersine*) angulasyon (*açılanma*) ve lameller (*yaprakçıklı*) tarzda pnömotizasyon (*kalıklanma*) izlenmektedir. Her iki tarafta alt konkalar (*boynuzcuklar*) hipertrofik (büyüktür) ve yer yer hipertrofik (*büyümel*) nasal (*burun*) mukoza (*sümükdokusu*) ile temas halindedir. Nasal (*burun*) septumun (*bölmesinin*) inferior (*alt*) kısmında kemik spur (*mahmuz çıkıntısı*) mevcut olup, septum (*bölme*) sola doğru deviyedir (*sapmıştır*), Spur (**mahmuz çıkıntısı**) nazal (*burun*) kavite (**boşluğu**) lateral (*yan*) duvarı ile temas halinde olup, buna bağlı olarak orta konkada (*boynuzcuk*) hipoplaziktir (*üsme geriliktir*) ve alt konkada (*boynuzcuk*) lamellası (*yaprakçıklı*) düzleşmiştir. Cavum nasi (*burun boşluğu*) açıktır. Görüntü alanına giren ossöz (*kemik*) strüktürü (*yapısı*) normal (*olağan*) sınırlarda değerlendirildi.

Hitler'in baskısından kaçıp ülkemizde (1933-1952) görev yapmış bir Alman bilim adamı Ernst E.Hirsch' in çalışma sözleşmesinin 2.madde 3.bendinde şöyle denilmektedir :

“Profesör, 3.yılından sonra derslerini Türkçe olarak vermek için elinden geleni yapmakla yükümlüdür.”

O zaman bütün yabancı öğretim üyelerine Türkçe'yi öğrenme koşulu getirilmişken, günümüzde ise yabancı dille eğitim yapan üniversitelerimizde, Türk öğretim üyeleri yabancı dilden ders verme yükümlülüğü ile koşullandırılmaktadır. Bu ne büyük gaflet, ilimize ne büyük hıyanettir !

Atatürk devrimini en iyi anlamış yabancı uyruklu akademisyenlerden biri olan ve öldüğünde cenazesi devlet töreni ile İstanbul'da Rumelihisarı mezarlığına kaldırılan Alman Prof.Emil Frank ile Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel arasında geçen konuşmada Yücel, Franka sorar :

“Sözleşmenizde bulunduğu üzere, başlangıçtan sonraki 3 yıl içinde Türkçe öğrenecek, görevinizi Türkçe yürütecektiniz. Neden yapmadınız? “ Frank'ın verdiği cevap yalındır :

“Neden Türkçe öğreniyim, Türkçe bir bilim dili midir ki ?

Frank kendi koşulları içinde haklı olabilir. Ömrünün baharını, yazını devirmiş bir bilim insanından, kalan kısa zamanını ne kadar egemen olacağı belirsiz bir yabancı dil öğrenmekle geçmesini beklemenin haklılığı azdır.

Türkçe'nin bilim dili olması olgusu bir tür tavuk / yumurta sorunsalıdır. Ne var ki konu şimdilik Türkçe'yi bilim dili yapmak yerine, Türkiye'de bir bilim ortamı oluşturmak, bu çerçevede Türkçe'nin bilim dili olarak kullanılması olanağını arttırmaktır.

Ulusal bilim politikası ile, ulusal bilim üretimi, ulusal bilim dili ve ulusal bilim ortamının birbiriyle çelişir duruma gelmiş olması ; yıllardır kendi bilim alanlarında nitelikli bilim ürünlerini yayınlamaya çalışan bazı uzmanlık dergilerinin, yayınladıkları makalelerin bir bölümünün dilinin İngilizce olmasına özen göstermeleri, hatta bazılarının tümüyle İngilizce yayın yapmaya başlamaları ile daha belirgin hale ulaşmıştır. Dahası 1997 yılında Türkiye Bilimler Akademisi destekli bir değerlendirmede, toplumbilim (sosyoloji) alanında gelecek 10 yılın hedefi olarak uluslararası atf göstergelerince (indeks) taranan bir dergi amaçlandığı, yani üst düzeyde toplumbilim üretiminin İngilizce dilinde yapılmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Ulusal düzeyde nitelikli bilim üretiminin İngilizce'ye göre hizalanmasının doğal sonucu olarak, bir çok Türkçe yazıda ulusal dilde düşünme, ulusal dil kalıpları içinde anlatma ve yazma bilincinde önemli sapmalar gözlenmekte, kaynak aktarımında bile dil aktarımı yapılmaktadır. Bu eğilim yaygınlaştığı takdirde, Türk bilim üretimini izlemek isteyen Türk akademisyen, uygulayıcılar ve öğrenciler, bunu Türk dergilerinde İngilizce makaleler okuyarak gerçekleştirmek zorunda kalacaklardır. Böyle bir ortamda bir ulusal bilim kavramından söz etmenin artık olanağı kalmaz.

Tıp terimleri Türkçeye dayandırılmaz, Türk dilinin kendi varlığından oluşturulmazsa, bilimler kavranamaz, kolayca sindirilemez. Dolayısıyla da bu bilimlerin anlaşılması uzun zaman alır. Her kuşak, bilime ayıracağı zamanın büyük bir bölümünü o bilimi anlamaya çalışmakla geçirir; bilime yeni şeyler katma imkanını elde edemez; çünkü öğrenmekten, icat veya keşfetmeye geçemez. Başka dillerin terimleriyle bilim öğrenmeye kalkan milletler, kendiliğinden bir şey yapma yeteneğinden yoksundur. Çünkü kendi dilimizden olmayan terimi önce söylemeyi, sonra ne demek olduğunu ve özel konusundaki anlamının ne olduğunu kavramak gerekir. Kavrama işi geciktikçe, o bilime katkıda bulunma imkanı da o kadar gecikecektir. Bunun canlı örneklerini yakından gözlemiş biri olarak, İstanbul Tıp Fakültesinde çalışırken, uzun yıllar öğretim üyeliği yapmış tanınmış bir sindirim hastalığı profesörünün kalınbarsağın ışınal pipe line görünümünü pipo yolu diye ifade eden, diğer yandan 17 yıl Amerikada kaldıktan sonra Türkiye'ye dönüp doçentlik (bilgihanlık) dil sınavında İngilizceden Türkçeye veya Türkçeden İngilizceye doğru çeviri yapamadığı için başarısız olan öğretim üyelerinin varlığına tanık olunmuştur.

1997 yılında Antalya'da yapılan Ulusal Gastroenteroloji Kurultayında sindirim hastalıklarındaki terimlerin Türkçe karşılıklarının ne kadar bilindiğini araştıran bir yazılı soruşturma sonunda görülmüştür ki, Türkçe tıp eğitimi yapan öğretim üyelerinin % 96'sı yabancı tıp terimlerine Türkçe karşılık gösterememişlerdir. **Pankreas** (*Uykuluk*)' ın, **İleum** (*Kıvrımbarsak*) ve **Jejunum** (*Boşbarsak*)'un değil Türkçesini bilmek, bunların Türkçesi

olabileceğini dahi düşünememişlerdir. Oysa hiç okumamış Türk köylüsü, Türkmenler ve Özbekler, pankreasa uykuluk ismini vermiş ve yemeğini yapıp yemektedir de, sindirim hastalıkları öğretim üyeleri dahil dirgerlerimiz bundan habersizdir.

Bilim adamlarımıza düşen görev, gelişmiş, işlenmiş dillerin sözcük dağarcığına bakıp imrenmek değil, Türkçenin her alanda doğru yazılıp, doğru konuşulmasına öncülük etmek ve bütün bilim dallarının gereksediği sözcük ve terimleri üretecek yaratı kanalları açmak, sağlam üretim ve kullanım örnekleri vermektir. Anadili sorumluluğu ve anadili saygısı bunu gerektirir. Diller bileşik kaplara benzer. Özekin ve uygarlık düzeyi yüksek olandan ötozekine doğru kendiliğinden bir akıntı başlar. Bu akıntıyı engellemenin yolu anadili bilincidir. Türkçeye giren yabancı sözcüklerin yerine üşenmeyip Türkçe karşılıklar ararsak önleyebiliriz bunu. Örneğin, buzdolabı, düdüklü tencere, ayaktopu, sepettopu sözcükleri Batı'dan gelen nesnelerin Türkçe karşılıklarıdır. Demek ki arandığında Türkçe karşılıklar bulunabiliyor. Önceleri envestisman kullanılırken halkın bu sözden bir şey anlamadığı görülünce Türkçesi bulundu, **yatırım** dendi. Alternatif yerine **seçenek**'i Emin Özdemir; **Tekel** sözcüğünü Ömer Asım Aksoy, **Gelenek** sözcüğünü İsmet İnönü, **Bağımsızlık** sözcüğünü Nurullah Ataç ve **Sözcük** sözcüğünü de Melih Cevdet Anday türetmişlerdir.

Bir dille düşünen herkes sözcük türetebilir. Bunun için ille de dil bilgini olmak gerekmez. Bu gerçeği **Nurullah Ataç** bir yazısında şöyle belirtir:

“Diyelim ki ben, Fransızca bir sözcüğün karşılığını arıyorum. Türkçede yok böyle bir kavram ne yapacağım ? O sözcüğü ben kurmaya, uydurmaya çalışmayacağım ! Ben de benim gibi o sözcüğe gereksinme duyanlar da ellerimizi, kollarımızı kuvaşturacağız, dil onu kendi kendine yapacak ! Çıldırma işten değil ! Yani günün birinde gökten zenbille mi düşecek ? Bahar sabahı uyanıp da ağacın yapraklarını açmış gördüğümüz gibi onun da sözlükte beliriverdiğini mi göreceğiz ?”

Ataç'a göre dil çok önemliydi, çünkü düşünceye verilmiş bir kılıktı. “Bir öz olmayınca ona bir kılık verebilir misiniz? Bir vücut olmayınca ona hangi giysinin uyacağını, yaraşacağını kestirebilir misiniz ?” diyordu, dil davasının önemini araştırırken. Bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklıyordu:

“Barış davasına mı katılmak istiyorsunuz ? Çok iyi ! Önce dille uğraşın. Köylünün kalkınmasını mı istiyorsunuz ? Çok iyi ! Önce dille uğraşın. Veremin kalkmasını mı istiyorsunuz ? Çok iyi ! Önce dille uğraşın. Önce dil ! Dil, düşüncenin aracıdır da onun için. O sizin söylediğiniz davaların hepsi de düşünceye dayanır, o sizin istediğiniz davalara Avrupalılar bizden daha iyi çalışıyorlar. Neden ? Yüzyıllardan beri kurulmuş bir dilleri var da

onun için. O dille düşünebiliyorlar. O dilin yardımıyla düşündüklerini söyleyebiliyorlar da onun için. Rabelais, Amyot, Montaigne gibi adamlar, Fransız dilini kurmasalardı, bir Descartes, Pascal yetişmezdi, Fransız devrimi olmazdı. Türkçe'ye özenişim de duygularımın etkisiyle değildir. Latince, Yunanca öğrenilmeyen bir ülkede tek doğru yolun öz dile gitmek olduğunu düşüncemle anladım da onun için o yolu tuttum. Hele yüz yıl, elli yıl geçsin, bizim tuttuğumuz yol genişlesin, güzel eserler versin, dilbilgisi araştırmacıları Türkçe'nin olanaklarını işte o zaman anlayacaklar, gerçek kuralları o zaman bulup görecekler ”

Dil, sözcüklerini kendi kendine yapan bir varlık olsaydı o zaman dilimizde yabancı hiçbir sözcüğün bulunmaması gerekirdi. Dil, kurum olarak topluma, söz olarak da bireye bağlı bir varlıktır. Yeni sözcükleri yaratanlar da daha çok bireylerdir. Bir sözcüğün dilde tutunup tutunmaması o sözcüğü yaratana bağlı değildir. Toplum benimserse tutunur, benimsemezse tutunmaz. Hiçbir sözcük yoktan var edilemez., dilin olanaklarından yararlanılarak türetilir.

Bugüne kadar, hastaların dirgere (hekime) danışmadan rastgele ilaç kullanmasını engellemek ve dirgeri ilaç hakkında daha bilgili kılmak için ilaçlardaki tanıtımalkılar (prospektüsler) dirgere hitaben yazılıyordu. 10 yıldır Avrupa Topluluğuna uyum konusunda çalışmalar yapan Sağlık Bakanlığı bu kez, bu uyum için zorunlu olarak, hastaların anlayabileceği dilden yazılmış tanıtımalkılar hazırlığı çerçevesinde Türkiye'de mevcut 5.700 çeşit ilaç, biri dirgerlerin, diğeri hastaların anlayabileceği dilden yazılmış 2 tanıtımalkı (prospektüs) satışa sunulacaktır. Hastaya anlayabileceği dil ile yazılmış tanıtımalkılarla ilaç satışı yapmayı ilaç firmaları neden bu güne kadar gerçekleştirmemişler de, Avrupa Topluluğunun dayatmasıyla harekete geçmişlerdir. Bu bilincin dışardan gelmiş olması yüz kızartıcı değil midir ? Sağlıkbilim terimlerini hiç anlamayan bir kişinin sağlık hakkı korunabilir mi ? Dirgerin dediğini, reçetenin yazdığını, ilaç kullanma kılavuzunun açıklamalarını, tümüyle yabancı bir dilmiş gibi dinleyen/okuyan bir insanın sağlık ahkından söz edilebilir mi ?

Terimler; öğretim, eğitim ve anlatımı kolaylaştırırlar. Dünyadaki ilerlemelerle hergün her alanda yeni terimler ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de yıllardanberi dirgerlik terimleri üzerinde çalışılmaktadır..Türk Dil Kurumu dirgerlik terimleriyle de ilgilenmiş, biri Saim Ali Dilemre (1945)'nin *"Hekimlik Dili Terimleri"* ile *"Anatomi Sözlüğü"* yazan **Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren** diğeri **Dr. Şefik İbrahim İşcil** ve **Ali Ulvi Eliöve (Dilci)**'nin 13.000 terimlik *"Hekimlik Terimleri Üzerine Bir Deneme"* olmak üzere iki eser bastırmıştır. 1944-48 yıllarındaki bu girişimden başka kurum dışında bazı kişilerin çalışmalarıyla tıp terim kitapları yayınlanmış, üniversitelerde (**Fazıl Noyan** ve **Cihat T. Gürson**'un *"Küçük Tıp Terimleri Klavuzu"*1947) bu

alanda çalışmalar olmuştur. **Prof.Sabahattin Payzın 1974** 'te yayımladığı "*Bağışıklık Bilimi ve Bağışıklık Hastalıkları*" kitabının önsözünde :

" Her yeni alanda olduğu gibi, bunda da anlatım için çoğunluğu İngilizce olan terimlerin Türkçe anlatılabilmesi amacıyla Türkçe karşılık konması gerekiyordu. Bunları hazır bularak veya kendimiz yaparak mümkün olduğu oranda her yabancı terimi, yabancı dilde ve o dili bilmeyenlere anlatacak karşılıklarını koyduk. Elbette ki, bunların daha iyileri başkaları veya yazar tarafından bulunup ilerde değişebilir. Bu da ilerlemenin doğal sonucudur." demektedir.

Türk Dil Kurumu **1978** yılında 8 kişilik bir yarkurula hazırlattığı "*Hekimlik Terimleri Kılavuzu*" (**ikinci baskısı 1980**) adlı yayını çıkarmıştır. Bu yapıtı göremeden aramızdan ayrılan Dr.Ceyhun Atf Kansu hekimlik dili hakkında şunları söylemiştir:

Yabancı terimlere dayanan bir bilim uygulamasını büyüye benzetebiliriz. Büyünün de uygulamada kendine özgü sözcükleri, terimleri ve yalın halktan gizlenen kutsal dokunulmazlıkları vardır. Hekimliği de anadilden ayrılan terimlere uygularsanız, onu bir büyü haline getirirsiniz. O zaman bilim ile büyü arasındaki sınır kalkar, bilim de bir gizem, büyü olur.

Hekimlik dilinin yabancı terimlerle karşılaşılmasına, hekimliği bir büyü haline getirdiği için karşıyım. İlk önce, hekimlik bir bilim olarak, kendini büyüden ayıran genel dile, ulusal dile gereksinir; bir sanat, bir iyileştirme, sağaltma sanatı olarak da halkın buyruğundaysa, terimlerini halk diline, ulusal dile uydurmak zorundadır. Hiçbir bilimin, halk üstünde, insanlık üstünde bir yeri yoktur. Her bilim halk içindir. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesi için savaşanların temel ereği budur. Hekimliği büyüden, gizemden kurtarmak istiyorlar. Hekimlik dilinin Türkçeleşmesini isteyenler bu kuramı savlıyorlar.

Bütün toplumlarda yaratıcı bilim adamları, var olan terimlerle yetinmezler, yeni kavramları, yeni anlayışları kapsayan yeni terimler atarlar ortaya. Bu ülkenin hekimleri de elbette bu gibi gerekli değişikliklere sadece ayak uydurmak değil, ona önyak olmakla görevlidirler. Türkçe belirli düşün ve bilim alanlarının, özellikle tıp biliminin sözcük ve terimlerinden yoksunsa, yetersiz bir dil olduğu için değil, Türk hekiminin söz konusu alanda etkinlik göstermemesi nedeniyle yoksundur. Türkçe de Batının ortak ölü dili olan Latince gibi, sonsuz sayıda bildiri üretmeye elverişli bir dizgedir ve bu gereksinimleri kendi olanaklarıyla, kendi kaynağı anadilinden sağlaması kadar daha doğal bir şey olamaz.

Bakü'de(21-25 Mayıs 1997) yapılan I.Avrasya Gastroenteroloji Kurultayında Azerbaycanlı Doç. Dr. Nuri Yusufoglu Bayramov tarafından içinde 7 Türk lehçesinde 504 tıbbi terim

bulunan “Türk Dilli Halkların Gastroenteroloji Terimler Lugatı” ilk çalışma örneği olarak yayınlanmıştır.

Bu konuda eleştiri hakları dürüstçe kullanıldığı sürece, bizim için benimsenir yanı bulunsun, bulunmasın, her görüş saygıya değerdir. Ama, tıp dilinin türkçeleşmesini yadsımanın da, bölünmez bir bütün oluşturan Atatürk ilkelerinin köşe taşlarından birini yadsımak olduğunu bilmek gerekir. Soyluların, yöneticilerin ve bilim adamlarının dili olan yabancı diller yerine ulusal dilin, bir bilim, özeğin ve yönetim dili olması sağlanmalıdır.

Belirli bir dilde sözcük sayısının düşük olması, o dili kullanan ulusun geri kalmışlığının başlıca nedenidir. Afrikadaki bir budunun dili 900 kelimededen ibaretken, İngilizcede 120.000 civarında kelime vardır ve Shakespeare, eserinde en çok kelime kullanan yazardır. Bilgi, artık az sayıda insanın malı olmaktan çıkmış olup, herkesin istediği, aradığı değer olmuştur. Ama bunun için de herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir dil lazımdır. Bu dil de ancak içinde doğup büyüdüğümüz anadilimizdir. Latince veya bununla yüklü bir kast dili olmamalıdır. Üretilen, yaratılan veya kaynaklarımızdan alınıp çıkarılan kelimelere “uydurma” adını takanlar, yalnızca “gerçekçi” olduklarını, “açık görüşlü” olduklarını söylerler; gerçekten de öyledirler, han kapıları gibi açıktır kafaları, ne gelirse girer; ne girmişse, iyidir, ne girmemişse, kötü girmiştir. Halkın öz diline dudak büken, onun gücünü ve tadını sezemeyen küçük bir azınlık, yabancı bir sözcüğün Türkçesini söylemekten utanır ve kendi acınacak haline gülerek gülünç olmaktadır.

Dilimizin yabancı diller baskısından kurtarılması ve kendine yeter bir özeğin dili durumuna yükseltilmesi amacı karşısında, uydurma oldukları söylenen sözcüklerin önemli .bir bölümünün, kimilerinin dilimize gerçekten girdiği bile çok kuşkulu olan yabancı sözcükler yerine, halkımızın tümünün veya bir kesiminin ötedenberi bilip kullandığı sözcüklerdir. Bilim ve uygulamaya alanında, bir ölçüde de günlük yaşamda, “yeni sözcük gereksinimi dev boyutlara ulaşmış” olup, bu durumda, sözcükler ve terimler kendiliklerinden doğmayacaklarına göre, başvurulacak tek yol “**yaratma**”dır. Belli başlı Batı ülkelerinde de bu yola başvurulmaktadır. Dil devrimi Türkçe’nin yaratıcı gücünü yeterince kanıtladığına göre, Türkçe’ nin ve dolayısıyla tıp dilinin en güncel sorunu; çağımızın düşün, bilim, uygulamaya alanlarında, başdöndürücü bir hızla ürettiği kavramları, kendi kaynaklarından doğan öğelerle karşılamaktır. Dirgerlik gibi Türkçe terim oranının çok düşük olduğu bir bilim dalında bile, istendi mi Türkçe sözcük oranının % 90’a ulaştığı yapıtlar yazılabilmektedir. Yazarın Türkçeleştirilmiş özgün yapıtı “**Sindirim Hastalıkları El Kitabı**” buna örnektir.

Türk dünyasındaki bütünleşmeyi bilim adamları, yazarlar ve sanatçılar sağlayacaktır. Bilimin, özellikle tıp biliminin gücü, bütün Türk dünyasının kullanabileceği **Tıbbi İletişim dili'** nin gelişmesine yaptığı katkı ölçüsünde özekinsel bütünleşme tamamlanmış olacaktır.

Yabancı tıbbi terimlere karşılıklar bulmada Türk lehçelerinden de yararlanmak lazımdır. Son yıllarda Türk dünyasının önümüzde açılmış bulunması, bütün alanlarda olduğu gibi, elbette tıp dili alanında da karşılıklı etkilere yol açacaktır. Yabancı terimlere karşılık ararken yanibaşımızda duran bu zengin hazineden niçin yararlanmıyalım? Hem ilişkilerimizin karşılıklı olarak gelişmesi, hem de dilimizi kendi kaynaklarımızla geliştirmek için bu yol doğru ve en uygun yoldur.

Üniversitenin her biriminde olduğu gibi, tıp bilimlerinde de Türkçe'nin doğru ve güzel kullanılması konusunda titizlik göstermek zorunluluğu vardır. Tıp öğrenimi gören bir gencin daha az dil bilgi ve bilinciyle yetinebileceği iddia edilemez. Zira dile hakim olmadan düşünemeyiz, düşünemiyorsak bilimde, teknikte başarılı olamayız. Bugün üniversite öğrencilerinin hepsinde olduğu gibi tıp öğrencilerinde de, Türkçe'nin doğru ve güzel kullanılmaması sorunu vardır. Herhangi bir bilginin yorumlanarak özekin haline getirilmesi imkanına sahip kılınmayan, ilkokuldan başlayarak "aşağıdakilerden hangisidir ?" test kalıplarına sıkıştırılan gençler, doğru dürüst cümle kurma alışkanlıkları olmadığı için, kendilerinin de anlamadıkları birtakım ifade kalıpları içine sıkışıp kalmakta, kurdukları üç cümlenin ikisi bozuk, hepsi "üslupsuz" olmaktadır.

Bu durum, sadece öğrencinin bilgisizliğine, dikkatsizliğine bağlanamaz. Bilenle bilmeyeni ayırmada son derecede yavaş davranan bir değerlendirme düzeni, öğrencinin doğruyu ve güzeli bulma ve kullanma şansını azaltır. Ayrıca, tıp öğrencisi, sınıfta, anfiide, konferans salonlarında anadilinin güzel konuşulduğunu işite işite yetişmiyorsa kabahat kimindir ?

"Türkçe'nin öğretim, bilim ve özekin dili olabilmesi konusunda öğretim üyelerinin ve bilim adamlarının ciddi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Atatürk'ün dil devriminin temel amacı da Türkçe'yi öğretim ve bilim dili olarak güçlendirmektir. Bu nedenle, Türkçe ile ilgili her türlü tartışmanın yararına inanmakla birlikte, dikkatleri yalnız sözcükler üzerine yoğunlaştırmanın isabeti tartışılabilir. Aslolan düşüncelerin en anlaşılabilir ve etkin biçimde, Türkçe'nin kurallarıyla ve özellikleriyle açıklanabilmesidir. Bu yaklaşım içinde olabildiğince Türkçe sözcükler kullanmanın daha uyumlu ve güzel dinlenmesi okunması zevk veren, üstelik yalnız "elit" değil, herkesin anlayabileceği bir anlatım sağlayacağından kuşku duymuyorum. Böyle bir çabada birleşme için hiçbir engel düşünmüyorum. Her yurttaşın Türkçe üzerine görüş belirtme ve eleştirme hakkı vardır. Bilim adamlarının bu hakkı yanında

Türkçe'nin öğretim ve bilim dili olarak zenginleşmesine ve güçlenmesine çaba gösterme görev ve sorumlulukları da bulunmaktadır.” (Güngör Evren, Cumhuriyet, Bilim-Teknik, 18 Kasım 2000).

Türk tıp dilinin yabancı diller boyunduruğundan kurtarılmasına inanılması güç ölçüde çaba harcayan, anadiline delice vurgun 1954 doğumlu genç meslekdaşım Prof.Dr.Süreyya Ülker, daha 1979 yılında ve tıbbiyenin 5 ci sınıfındayken Almanca bir yapıtı “Resimli Anatomi Sözlüğü” adıyla,439 sayfa olarak Türkçeye kazandırmış ve 1985 yılında İngiliz geçmişbilimcisi George Rawlinson’ un 1870’ lerde yayımlanmış olan yapıtını, Öztürkçe sözcükler kullanarak, “Altıncı Büyük Doğu Hakanlığı” adıyla, 393 sayfa olarak dilimize çevirmiştir. Birinci baskısını 1986, ikinci baskısını 1991 yılında, 8 yıllık bir çalışma ürünü olarak yayınladığı;

“ÜLKER TIP TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ” () Latince-Türkçe ve Türkçe-Latince 93.000 tıp teriminin karşılıklarını veren çok değerli bir hazinedir**

Bu yazımdaki görüşlerime katılsın veya katılmasın bütün meslekdaşlarıma ve özellikle tıp öğrencilerine, asistanlara ve öğretim üyeliğine hazırlanan bütün meslekdaşlarıma bu sözlüğü hararetle öneririm.

Türkçe'nin bilim dili olarak evrensel biçimde tanınmasında karşılaşılan en büyük sorun, Türkçe olarak yayınlanmış bilimsel araştırma ve çalışmaların dizinlenmiş ve bilgisayar ortamına aktarılmış özetlerinin, bir bilgi bankası biçiminde hala biriktirilememesidir. Bu ulusal dizgeye İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça v.b. bilim dillerinin sözcük dağarcıkları ya da terimleriyle de erişim sağlanması, böylece Kaliforniya'daki **DIALOG** ya da Fransa'daki **PASCAL** bilgi erişim dizgelerinin kullanılması sağlanmalıdır. Unesco'ca desteklenen **UNISIST** Bilgi Erişim Dizgesi bu tür ulusal veri bankaları arasında işbirliği ve eşgüdüm tasarımıdır. Türkiyenin bu işbirliğinden uzak kalmaması gerekir.

Türkçe terimlerle yazılmış yayınların anlaşılmadığı öne sürülmektedir. Birçok durumda anlaşılmama nedeninin okuyanın durumuna bağlanabileceği gözlenmektedir. Yıllardır tek kitap okumamışların çoğunlukta olduğu bir ülkede, gazetelerden yazısı az, renkli resmi çok olanların yeğ tutulduğu bir toplumda, hızla gelişen dile herkesin ayak uydurması beklenemezdi. Okuyanın bilmediği bir konuda yazılmış metinlerin, iyi yazılmış da olsa anlaşılmaması doğaldır. Anlaşılmamanın gözlenen bir nedeni de, yazarların anadillerini iyi kullanmayı öğrenmemiş olmalarıdır. Bu durum Türkçe ile bağlantılı değildir. Okur-yazarı az, yayınları yetersiz, eğitim düzeni aksayan, yaşam kavgası yoğun bir ülkenin bilim adamlarında yazarlık başarısının biraz daha düşük olması doğaldır.

Bilim adamı sayısının yetersizliği, bilimsel yayınların maddi kaynaklarla desteklenmemesi, bilimsel çalışmaya ve genellikle bilgiye önem vermeyen değer yargılarının toplumda egemen oluşu, düşünce özgürlüğünün tam olmaması, tutumbilimsel ve siyasal kararsızlıklar gibi alt ve üst yapısal tüm koşullar da Türkçe'nin bilim dili olmasında sorunlar yaratan öğelerdir. Ulusal bilim dilinin gelişmesi bir çağdaşlaşma aracıdır. Türkçenin bilim dili olarak gelişmesinin 200 yılı aşan öyküsü, bütün kararsızlıklara, bocalamalara, içeriden ve dışarıdan kaynaklanan caydırıcı baskılara ve engellemelere karşın, başarılı ve mutlu sona varmak üzeredir.